

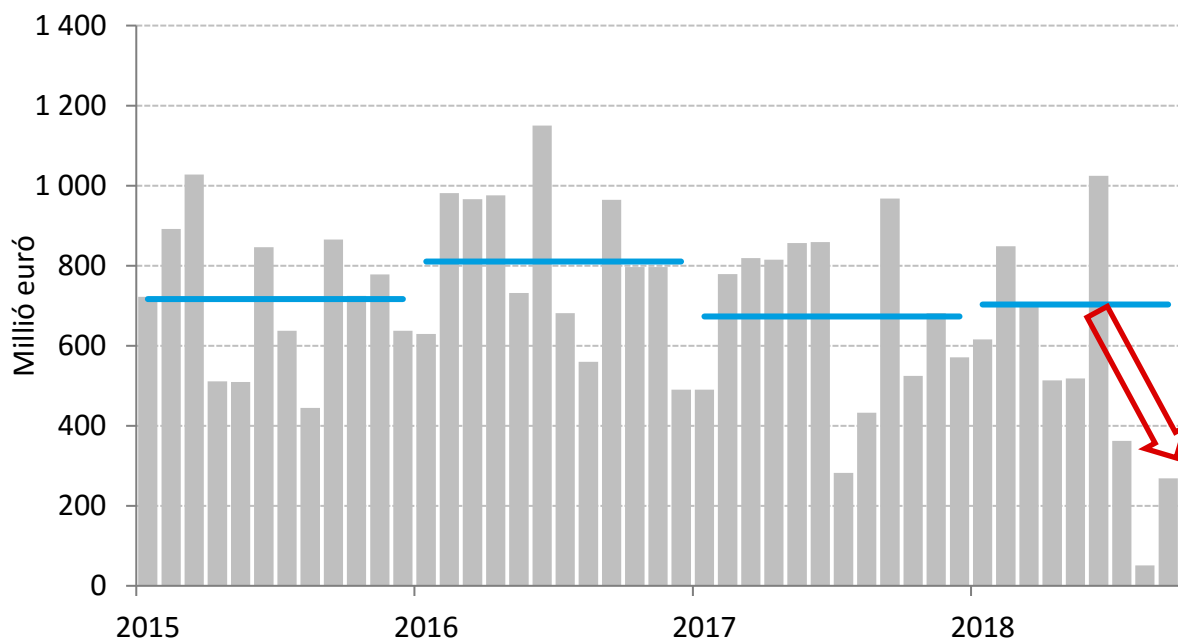
6 ábra, amivel jobban megérthetjük a külkereskedelmi többletünk alakulását

A válságot követően a folyó fizetési mérleg javulása és egy tartós többlet kialakulása a hazai gazdaságpolitika egyik fontos sarokpontjává vált. A folyó fizetési mérleg aktívuma csökkent a gazdaság sérülékenységét, ami turbulens világgazdasági környezetben kiváltképpen felértékelődik. Az elmúlt hónapokban a folyó fizetési mérleg egyik legfontosabb komponensének, a külkereskedelmi áruforgalom többletének apadását tapasztaltuk, ami az elemzésekben is nagy figyelmet kapott. Aggodalomra azonban nincs ok. Elemzésünkben egyrészt bemutatjuk, hogy az elmúlt években a külkereskedelmi egyenlegünk komoly strukturális átalakuláson ment át, így önmagában az áruforgalmi egyenleg alakulása nem ad teljes képet a teljes külkereskedelmi egyenlegről. Másrészt azt is bemutatjuk, hogy az utóbbi hónapokban több egyedi tényező is hatással volt az áruforgalom alakulására, amelyek kifizetésével ismét magasabb áruforgalmi többlet alakulhat ki és a folyó fizetési mérleg többlete a következő években is fennmarad.

Mi is történt valójában az áruforgalmi egyenleggel? A tények szintjén azt láthattuk, hogy a külkereskedelmi egyenleg a korábbi évek 700 millió euro körüli áruforgalmi többletéről az idei harmadik negyedév átlagában 227,2 millió euróra mérséklődött (1. ábra). A fizetési mérleg előzetes havi adatai alapján pedig az áruegyenleg 700 millió eurós hiányt mutatott.

A két statisztika eltérése abból ered, hogy az áruforgalmi adatokat a fizetési mérleg statisztikákban korrigálják az ún. áfarezidensek tevékenységével. Az áfarezidensek olyan vállalkozások, akik adózási szempontok miatt Magyarországon regisztráltak, de nem végeznek jövedelemtermelő tevékenységet az országban, így a korrekciót annak érdekében végzik, hogy a nem hazai tulajdonú vállalatok által Magyarországon, illetve a hazai vállalatok által külföldön bejegyzett áfaregisztrációkon keresztül elszámolt hozzáadott értékek ne okozzanak statisztikai hibát. A korrekció elsősorban az export szintjét mérsékli, ami így a folyó fizetési mérleg statisztikában egy alacsonyabb áruforgalmi egyenleget eredményez.

1. ábra: Az áruforgalmi egyenleg alakulása

Forrás: KSH

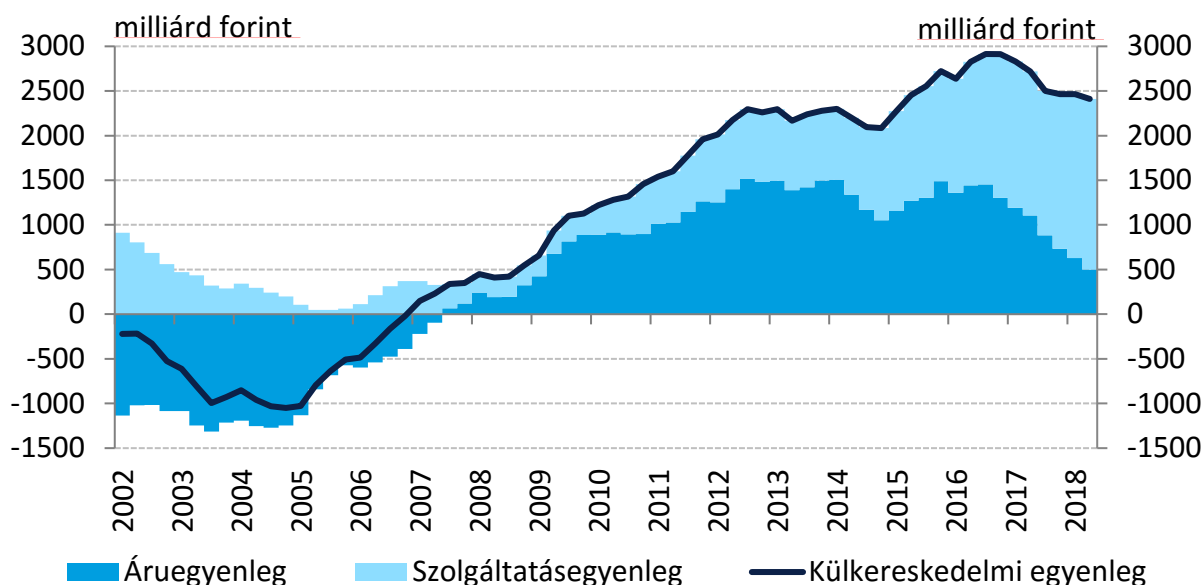
Megjegyzés: A kék vonalak az adott évi átlagos áruforgalmi többlet szintjét mutatják.

A külkereskedelmi többlet jelenlegi alakulásának megértéséhez és hosszabb távú következtetések levonásához azonban elengedhetetlen az alábbi tartós és – többnyire átmenetinek tekinthető – egyedi tényezők figyelembevétele:

1. A hazai külkereskedelmi többlet 2010 óta – hasonlóan a reálgazdaság szerkezeti átalakulásához – jelentős strukturális változáson ment keresztül. A külkereskedelmi többlet egyre nagyobb része köthető a szolgáltatásokhoz, ami így a folyó fizetési mérleg többletében is meghatározó tényezővé vált, vagyis pusztán az áruforgalmi egyenleg alakulása nem ad teljes képet a külkereskedelmi folyamatokról. **Míg 2010-ben a külkereskedelmi egyenlegben a szolgáltatásegyenleg csupán 1/3-os arányt képviselt, addig az utóbbi negyedévekben már 80 százalékot is megközelíti a szolgáltatásegyenleg részaránya a teljes külkereskedelmi egyenlegben.** A válság után a szolgáltatások egyre szélesebb körű megjelenése a globális külkereskedelemben általános jelenséggé vált, a nemzetközi forgalomban egyre nagyobb mértékben jelentek meg a hagyományos szolgáltatások mellett (turizmus, bér munka, szállítási szolgáltatások) az IT és egyéb pénzügyi és üzleti szolgáltatások is. A szolgáltatások külkereskedelemben betöltött szerepének növekedése Magyarországon is tetten érhető volt. Mindemellett az elmúlt időszakban a szolgáltatások exportjának növekedési üteme az áruexportnál stabilabbnak bizonyult, mivel a szolgáltatások iránti kereslet kevésbé függ a gazdaság ciklikusságától. Mindezek alapján **az áruforgalmi egyenleg apadását részben ellensúlyozni tudja a szolgáltatás-egyenleg jelentős**

mértékű többlete, ami így az áruforgalmi egyenleg folyó fizetési mérlegre gyakorolt hatását érdemben tompítani tudja (2. ábra). A harmadik negyedévben vártnál magasabb gazdasági növekedésben kulcsszerepe volt a piaci alapú szolgáltatásoknak, ami alapján elképzelhető, hogy a harmadik negyedéves külkereskedelmi adatok is felfele módosulnak a javuló szolgáltatásegyenleg miatt.

2. ábra: A külkereskedelmi egyenleg alakulása

Forrás: KSH

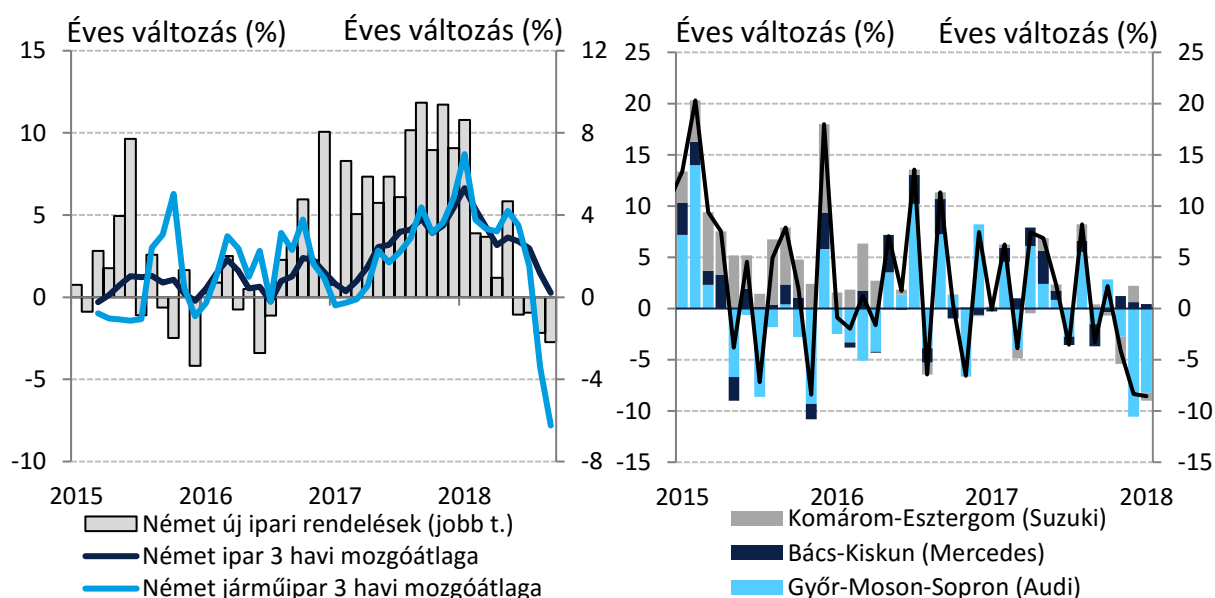
Megjegyzés: Szezonálisan igazított, 4 negyedéves kumulált értékek, 2005-ös áron.

A KSH által publikált termékszintű adatok alapján azt láthatjuk, hogy az idei év első félévének végén látott átlagosan 1024 millió eurós áruforgalmi többlet szeptemberre 268 millió euróra mérséklődött, amit elsősorban az energiahordozók és a feldolgozott termékek külkereskedelmi deficitjének mélyülése, valamint a gépek és szállítóeszközök külkereskedelmi többletének apadása okozott. Az áruforgalmi egyenleg alakulásának térbeli felbontásából az is kiderült, hogy az áruforgalmi többlet csökkenését elsősorban az Európai Unió kívüli országokkal folytatott külkereskedelmi egyenleg romlása okozta.

2. A külkereskedelmi egyenleg alakulásában szerepet játszó egyedi tényezők között fontos megemlíteni a hazai járműipar visszafogott teljesítményét. Az áruforgalmi egyenlegben jelentős részt képviselő **járműipari exportból realizált többlet mérséklődését** ugyanis elsősorban a hazai autógyárak termelésének akadozása okozza. A háttérben a legújabb **Európai Unió károsanyag-kibocsátási szabályozás áll.** A WLTP (Worldwide Harmonised Light Vehicle Test Procedure) tesztelés és engedélyeztetés lényege, hogy **2018 szeptemberétől csak a valós közlekedési körülmények közötti teszten engedélyezett személyautókat és motorokat lehet forgalomba helyezni az EU-ban.** A hivatalos mérőállomások szűkös kapacitása azonban jelentősen

késleltette több német autógyár új modelljeinek forgalomba helyezését. Mindez **jelentős gyártási és szállítási késéseket okoz a német és így a hazai autógyártók esetében** is (3., bal oldali ábra). Részben ezzel összefüggésben a hazai járműipari egységek a nyári gyárleállítás után nem álltak vissza teljes műszakban termelésre, ami a regionális ipari termelési adatok alapján, **leginkább a győri AUDI gyár termelését érinti** (4., jobb oldali ábra). **Középtávon azonban a károsanyag-kibocsátási standardok beépítésre kerülnek majd a gyártási folyamatokba** és a gyáregységek is visszaállnak a normál üzemmenetre, vagyis a járműipari export gyengélkedése átmeneti tényezőnek tekinthető. A járműiparban jelenleg is épülő új gyártókapacitások termelésbe való bekapcsolása pedig a járműipari export és így az áruforgalmi egyenleg ismételt emelkedését vetíti előre.

3-4. ábra: A német ipari termelés, valamint a hazai járműgyárak ipari teljesítményének alakulása

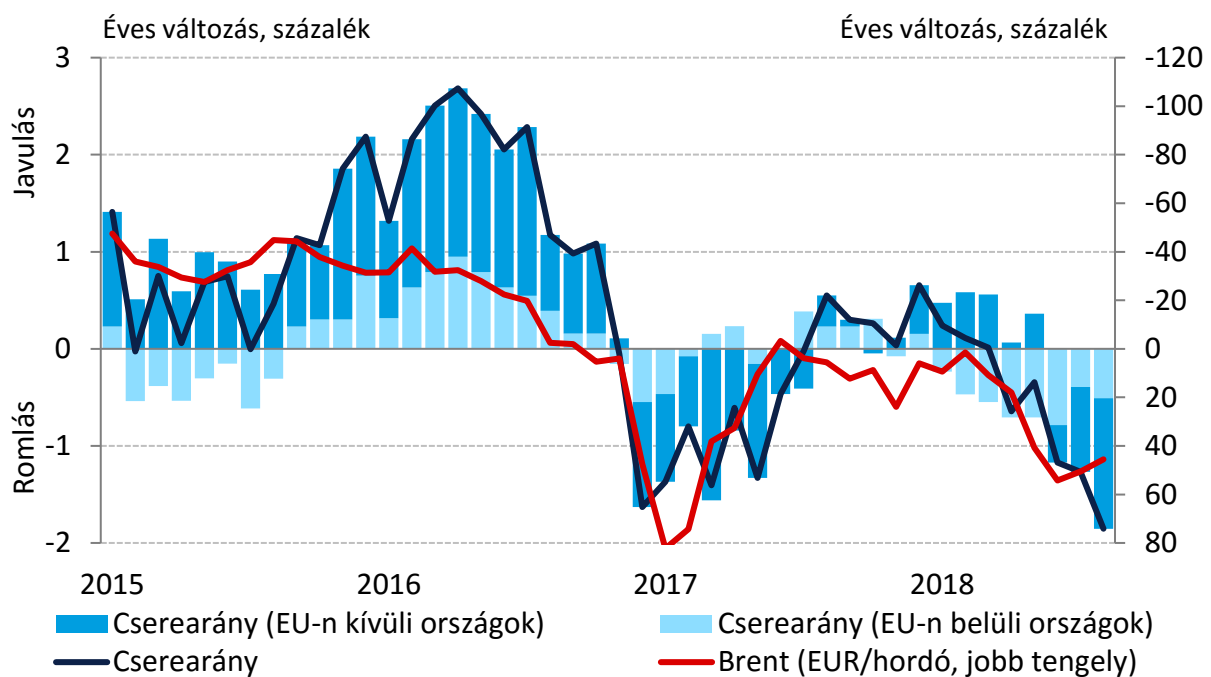
Forrás: KSH, MNB-számítás

Megjegyzés: A járműipari indikátor a nagy járműgyárakat tartalmazó megyék ipari termelésének súlyozott átlagát jeleníti meg. A súlyokat a járműgyárak ipari kibocsátásában vett részesedése alapján becsültük.

3. A külkereskedelmi egyenleg alakulásában szerepet játszó egyedi tényezők közül az egyik legfontosabb a dollár utóbbi hónapokban tapasztalt, euróval szembeni erősödése, ami a hazai külkereskedelmi többlet alakulására is hatást gyakorolt. A külkereskedelmi árak relatív alakulása ugyanis nem csak termékszinten, de térbeli szempontból is eltérő képet fest, amiben az export és import eltérő denominációja jelenik meg. Az exportárak érdemben nem mutatnak más képet, ha az EU-n belüli, illetve az EU-n kívüli exportot nézzük, **az importárak azonban ilyen szempontból jelentős eltérést mutatnak, melyben a többnyire dollár denominációjú import hatása jelentkezhethet.** Az ilyen értelemben földrajzi szempontból felbontott cserearány alakulása

alapján elmondható, hogy az EU-n belül relatíve stabilnak tekinthető a cserearány, míg az EU-n kívüli országokkal szemben jelentős cserearányromlás figyelhető meg. A hazai importenergia (kőolaj, földgáz) elsősorban Európán kívülről érkezik hazánkba, így az elmúlt időszak olajáremelkedése – bár néhány hónap késleltetéssel – az Európán kívüli importárakat is megemelte, ami a dollár erősödése mellett jelentősen rontotta a hazai külkereskedelmi cserearányt. A cserearány alakulásának felbontása alapján látható, hogy az augusztusban látott 1,9 százalékos cserearányromlás közel 70 százalékát az EU-n kívüli országokkal szembeni relatív árváltozás okozta (5. ábra). A cserearány idei évben látott – részben a dollár erősödéséhez kötődő - romlása pedig hozzájárult az áruforgalmi többlet elmúlt hónapokban látott jelentős csökkenéséhez. Az olajár elmúlt hetekben tapasztalt mérséklődése rövid távon a cserearányban is pozitív irányú korrekciót eredményezhet, ami az áruforgalmi és így a folyó fizetési mérleg egyenlegének javulásának irányába mutat.

5. ábra: Az EU-belüli és kívüli külkereskedelmi cserearány és az euróban számolt olajár alakulása

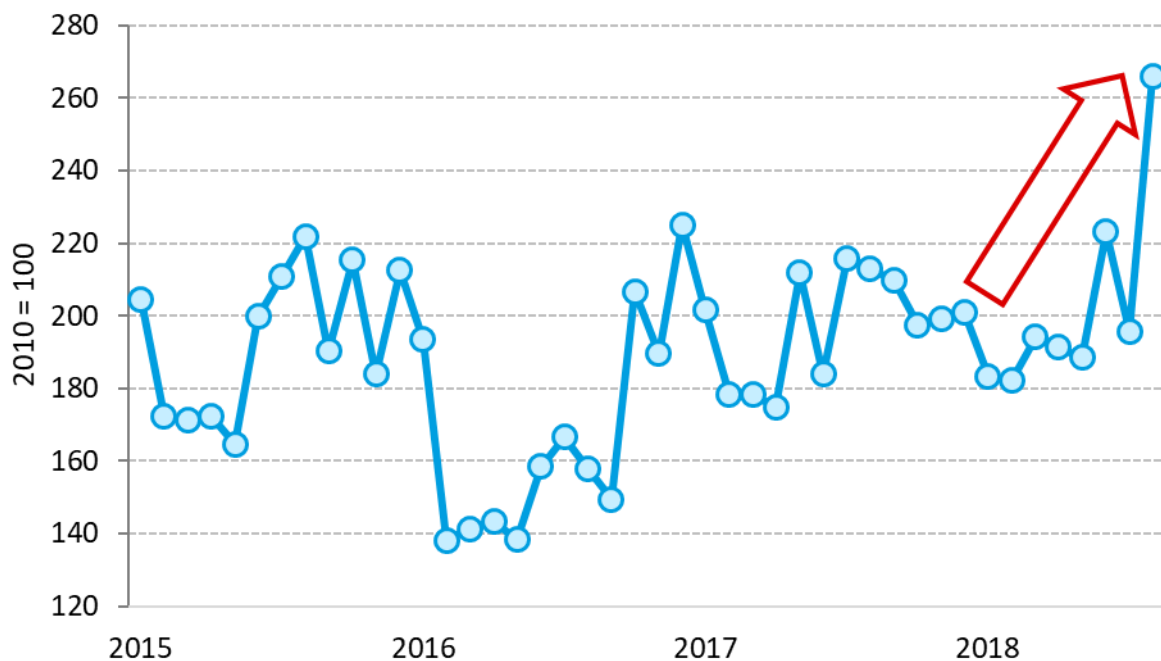
Forrás: KSH, MNB számítás

Megjegyzés: A Brent hordónkénti árának változása fordított skálán szerepel.

4. A visszafogott ipari export ellenére, a behozatal növekedési üteme ezzel párhuzamosan nem lassult érdemben, ami szintén hozzájárult az áruforgalmi többlet romlásához. A globális értékláncokban elfoglalt pozíciókból fakadóan a hazai exportszektor jelentős importszükséglettel bír, így az import növekedési üteme hagyományosan együtt mozog az export dinamikájával. Az elmúlt hónapokban azonban azt

láthattuk, hogy **míg az export szintje a nyár eleje óta fokozatosan mérséklődni kezdett, addig az import bővülése töretlenül folytatódott.** Ezt részben magyarázza, hogy a jelenlegi **gazdasági növekedés fő hajtóereje a belső kereslet.** Ez a **lakosság fogyasztásának tartós bővülését és a beruházási aktivitás széles körű élénkülését jelenti,** ami érdemi többlet importigényként jelentkezik. A belső kereslet mellett azonban átmeneti tényezők is megemelhették átmenetileg a gazdaság importszükségletét. Az idei év során több esetben is **gépészeti berendezések meghibásodása, illetve egyéb műszaki probléma miatt lekapcsolták a paksi atomerőmű egyes blokkjait,** ami a teljes paksi kapacitásnak körülbelül a negyedét érintette. A kieső termelés pedig **többletenergiaimportot eredményezett.** A műszaki problémák alapvetően a Duna rekordalacsony vízállása miatt felmerülő, a hűtési rendszert érintő nehézségekhez kapcsolódtak. Az időjárási körülmények okozta problémák azonban csupán átmenetileg okoztak termelőkiesést az erőműben, így az ebből fakadó importszükséglet is csupán átmenetileg emelte meg az energiaimport szintjét (6. ábra).

6. ábra: A villamosenergia-import volumenének alakulása (2010 = 100)

Forrás: KSH, MNB-számítás

Az áruforgalmi egyenleg elmúlt hónapokban látott alakulását mindezek alapján részben tartós és részben átmeneti tényezők együttesen határozzák meg. A teljes külkereskedelmi egyenleget az utóbbi években egyre inkább a szolgáltatás-egyenleg jelentős többlete befolyásolja, ellensúlyozva az áruforgalmi többlet apadását. A belső kereslet tartós élénküléséből – ami a fogyasztás és a magas importigénnyel rendelkező beruházások dinamikus bővülését jelenti – fakadóan az áruforgalmi többlet fokozatos szűkülése a növekedés természetéből következő folyamatnak tekinthető. Az

áruforgalom aktuálisan romló egyenlegét azonban döntően átmeneti tényezők okozák, amelyek közül a dollár utóbbi hónapokban tapasztalt euróval szembeni erősödése, a német és így a hazai autógyártók visszafogott ipari exportja és a paksi atomerőmű átmeneti termeléskieséséből fakadó többletimport tekinthető a legfontosabb tényezőknél. Előretételezve azonban ezen tényezők hatásának megismétlődésére nem számítunk, miközben az új feldolgozóipari gyártókapacitások termelésbe történő bekapcsolása az áruforgalmi egyenleg ismételt emelkedését vetíti előre, ami a tartósan magas szolgáltatás-egyenleggel együtt továbbra is biztosítja, hogy a folyó fizetési mérleg többlete a következő években is fennmarad.

„Szerkesztett formában megjelent a Napi.hu oldalon 2018. december 3-án.”